

Са свих страна света, не само из „финансијских храмова“ запада, долазе туробне, врло лоше финансијске вести и неретко катастрофичне прогнозе о „глобалној 1929. години“. Када мејнстрим медији почну да говоре о тешкој кризи, и кад имају суморне прогнозе будућности глобалног финансијског система, онда је сигурно да је враг однео шалу. Пре пет и више година само мали број алтернативаца и антиглобалистички настројених умова говорио је о могућем слому у основи „пирамидалне“ (ово има више нивоа значења) финансијске структуре која је већ тада била пренадувана те скоро експоненцијалном емисијом „деривата“. Када су ретки појединци говорили о неолибералном систему као вештачком и у основи утопијском пројекту који мора доживети слом, на њих су сви гледали као на вечита зановетала, а можда, ако им се и да на значају, као на „опасне елементе“ који политички некоректним причама могу и да сметају функционисању „система“. Већина је била на елегантан начин маргинализована, да не би случајно својим дрским питањима или ставовима сократовски „кварили младеж“ која треба да одраста у уверењу да је све савршено у реду.

Тако су се и у Србији на прсте једне руке могли избројати они који су реално сагледавали опасности које од овако неприродно постављеног глобалног економско-финансијског система прете и нашем друштву. При томе, до сада глас тих и таквих код нас се није уопште уважавао, једноставно су били третирани као маргиналци који „злурадо“ прижељкују пропаст доминатног система у „најбољем од свих светова“. Но, како је време пролазило и како се од краја прошле године већ „голим оком“ могла видети надолазећа криза а и врло могућ глобални финансијски крах, однос према алтернативном мишљењу и критици неолибералне парадигме се почео постепено мењати. Како је од краја прошле године једна врста финансијске кризе смењивала другу и како се финансијски систем све више панично хватао „државне видљиве руке“ тако су и водећи медији почели, додуше у почетку врло стидљиво, да говоре оно што је свима који желе да виде истину било јасно много раније. Систем је на ивици пропасти и чини се да нема те моћи или знања који би га могли одмакнути са ивице провалије.

ГЛОБАЛНА ДАФИНА

Оно што је битно јесте да се нико или готово нико није упитао који су прави узроци, а не симптоми, ове изузетно критичне позиције глобалних финансија а са њима и економије, јер су финансије крвоток привредног живота. Ако не утврдимо узроке немогуће је „ствар“ поправити. Једино је могуће палијативним мерама попут финансијских ињекција влада у банкарски сектор одлагати оно најгоре за неколико месеци (како се и

доживљава „спасилачки пакет“ од 700 милијарди долара америчке администрације). Површно, иако не и нетачно, моралистичко објашњење је - похлепа банкара. Банкари, али и други играчи на тржишту, увек су тежили максималном профиту па се није долазило до овако опасне ситуације која прети да изазове економски слом несагледивих размера у целом свету. Но, последњих деценија је дошло до либерализације финансијског тржишта што је довело до енормног емитовања различитих „врста новца“ са нагласком на дериватима који једним делом залазе у домен финансијске зоне сумрака (у смислу „продаје“ позитивних очекивања). Дакле, систем у коме је тријумфовала неолиберална догма о „невидљивој руци“ која ће све регулисати, довела је и до бума шпекулантског капитала у протекле две деценије какав је незапамћен у светској историји.

Да би обичном нашем посматрачу ове глобалне финансијске драме, које врло лако и врло брзо може постати и наша, био јаснији тај и такав шпекулантски раст možмо назвати и „глобалном Дафином“. Нереални приноси на деривате су усисавале нове реалне ресурсе да би неко време такав, на нереалним темељима заснован, систем опстајао. Но, он једном мора пући, а пуца преко леђа оних најситнијих играча и оних који су се последњи укључили у „пирамиду“.

Поред паралеле између глобалне шпекулантске емисије кредита и деривата, са механизмом „Дафимент банке“ постоји и сличност у политичким реакцијама на овакву превару. Као што је код нас Милошевићева влада толерисала такву шпекулантску игру „банкара“, тако су и владе моћних западних држава, пре свега САД, гледале благонаклоно на глобални финансијски казино у коме се некима чинило да сви добијају.

Исто тако, када се показало да систем који толико троши и генерише дугове на свим нивоима не може дуго опстати, онда се покушава да се продужи његов век финансијским ињекцијама које воде инфлацији. Стога је узрок кризе не људска похлепа која је увек у историји постојала, већ неолиберални систем заснован на стимулисању структурне похлепе кроз либерализацију финансијског система у коме се емитију деривати који само „надражују похлепу“. Створена је једна виртуелна економија да би се вампирски исисали ресурси многих народа. Реч је дакле о јакој интересно-идеолошкој спрези финансијског сектора и влада који су омогућили распомањено дивљање финансијских магната што ће за последицу највероватније имати опустошење привредно-социјалног хоризонта. Олигархијски врхови финансијског и политичког естаблишмента повезани су токовима новца и идеолошког једноумља, а производ тога је паразитска и коцкарска економија која пљачка реалне ресурсе до мере угрожавања целог система.

У том и таквом глобалном финансијском матриксу у коме не важе правила реалне економије све је изузетно умрежено и међузависно тако да поремећај у једном делу света изазива хаос у другом. Исто тако, пропадање једног дела финансијског сектора води разарању већег броја привредних грана. Финансијско-политичке олигархије запада су у своју игру увукле цео свет и сада су и привреде других земаља њихови таоци. Наиме, чак и земље које имају политички и економски капацитет да буду независни играчи на тржишту, не могу да се извуку из овог финансијског врзиног кола, барем тиме што своје девизне резерве држе у западним банкама и у „западним папирима“.

Стога би колапс западног финансијског сектора можда имао и теже последице на неке земље које имају висок степен финансијске зависности (институционалне и идеолошке) од западних банкара. Нарочито је та зависност изражена у оним мањим и сиромашнијим земљама попут наше које су у полувазалном положају у односу на западне финансијске структуре и чије су елите корумпиране споља. Стога неуверљиво изгледају оне процене како се врло вероватни финансијски колапс неће прелити ван Запада или пак како се неће поразно одразити на привреду и социјалну сферу. У том погледу су неозбиљна и неодговорна уверавања наших „експерата“ које је Александар Бркић назвао „преписивачима“ како ће и нас мимоићи главни талас финансијске анихилације који се тек очекује крајем ове или почетком следеће године, пошто се показало да је финансијска црна рупа далеко већа од тричавих 700 милијарди долара које је америчка држава ставила у пакет прве помоћи.

ЖИРАФА У НОЈЕВСКОЈ ВЛАДИ

Можемо се питати да ли су више него сумњиво оптимистичне и умирујуће оцене од наших економских комесара плод њиховог искреног уверења да ће нас заиста мимоићи финансијски торнадо или свесно игнорисање реалности јер би се онда поставило и питање њихове одговорности. Не бих да будемо оптужени за ширење финансијске панике, али са таквим привредним перформансама, са платним дефицитом од скоро 10 милијарди долара, таквим пренадуваним буџетом, превеликом јавном потрошњом, те таквим игнорантима на челу економских институција, ми заправо ни немамо разлога за бригу и несигурност. Напротив, можемо бити сигурни да нећемо добро проћи и да ће при том највећи терет економских невоља поднети обичан човек а да ће се „експерти“ на време извући из „ризичних послова“.

У моменту глобалне финансијске кризе која може свету да донесе катастрофу, наша влада се бави жирафама и некаквим „(анти)фашистичким“ перформансима у центру престонице. Још горе од овог нојевског завлачења главе у песак јесте једностраност и

ничим изазвана примена ССП у виду скидања заштитних царина на робу из ЕУ у моменту кад све владе гледају да заштите колико је могуће своје финансијске и привредне ресурсе. При томе се објашњава како ће мањи прилив од око 150 милиона евра од царина бити надокнађен већом производњом. Није баш јасно како ћемо са нижим царинским приходима владе и вишим увозом остварити раст производње. Такви медијски аргументи су увреда за интелигенцију просечног грађанина, али оно што је још горе јесте да једнострана и ничим изазвана либерализација увоза показује или потпуно игнорисање реалности или је пак реч о штетном савезу домаће евробирографије и увозничког лобија.

Серија финансијских криза, од оне са кредитима за некретнине па до новијих ломова банкарских гиганата, најављује сигурни пад инвестиција које долазе и од финансијског и од индустријског капитала. Рецесија је готово неизбежна и стога не можемо рачунати ни приближно на онај степен страних инвестиција, а о јефтиним кредитима и другим „дознакама из иностранства“ и да не говоримо. Сви у свету увелико разматрају вероватан (с)лом банкарског система, дубоку привредну кризу по „аргентинском сценарију“ осим код нас. Но, све то очигледно није довољно да продрма ову владу којој су и даље главни проблеми потврде идеолошко-емотивних „завета“ између ДС и СПС-а. Док сада у свету нико више озбиљно не верује у спасоносност неолибералних догми о слободном тржишту и укидању граница да би завладала „слободна тржишна љубав“ само овде то игноришу. Само се у Србији могло у овом моменту десити да се једнострано редукују царине према ЕУ чиме угрожавају ионако слабу привреду која ће сада знатно теже долазити до кредита и инвестиција. Сваком ко иоле зна да рачуна јасно је да се трговински дефицит „надокнађивао“ у девизном приливу кредита као што се буџет попуњавао и кредитима и распродајом друштвених фирми. Стога би сад кад неће више бити могуће доћи до кредита и до инвестиција требало редуковати увоз како се не би трошиле флуидне девизне резерве. Уместо тога српско тржите се отвара за стране робе ниским царинама, као и то да се динар брани на „првој линији“ која дестимулише производњу и извоз, што је са економског становишта потпуно ирационално.

При том се објашњава како је то рушење зида заштитних царина заправо благотворно за нашу привреду. То нам звучи и као оно „објашњење“ да ће раст цена телефонирања донети преко конкуренције у перспективи нижу цену комуникационих услуга. Да ситуација није критична, све ово би било комично. Наши домаћи неолиберали су, чини се, данас тако усамљени у практиковању неолибералне ортодоксије да прети опасност да буду последњи мохиканци већ пропале парадигме.

Оно о чему површни монетаристи, којима је главни домет контрола инфлације, не говоре јесте оно што је од суштинског значаја. Оно што примарно у привредном животу нису ни новци и „деривати“, ни камате и инфлације, већ само биће привредног живота – а то су људи и „производња живота“, тј. реални људи и реалне компаније у привредном животу. Како смо ми последњих година остали не само без солидне војске, већ и без доброг дела привредних ресурса, без сопствене производње и способности да барем делом

супституишемо увоз, ми чак иако нас главни финансијски циклон мимоиђе (због неразвијености тржишта спекулативних „деривата“) немамо чему да се надамо. Без сопствене привреде и сопственог банкарског сектора (барем једне озбиљне националне банке која би могла финансирати опоравак и развој привредног живота) ми не можемо очекивати да у овом глобалном тумбању прођемо добро. Одговорни за деиндустријализацију Србије, за губитак шансе за какав-такав сопствени привредни развој, као и за то што смо остали без сопствених банака су пре свега домаћи „експерти“ који и даље желе да контолишу економске токове земље. Стога, иако по неким формалним мерилима наш финансијски сектор није толико развијен, па стога није ни толико осетљив, не би се сложили са паушалним или маркетиншким оценама како нас та глобална финансијска криза може „само да окрзне“.

КО ЈЕ КРИВ ЗА ПУЦАЊЕ СИСТЕМА

Како у нашем банкарском сектору немамо озбиљне домаће банке које би поднеле удар кризе а и како је доминантан „непоуздан“ транзициони капитал, постоји основана сумња да би он могао да се повуче из нашег финансијског сектора (ако се то већ и не дешава) те да привреду и грађане остави на цедилу. На жалост, ову забринутост појачава и чињеница да су бројне „стране“ банке биле само инструменти туђих финансијских политика, средство извлачења капитала из земље или пак пласирања кредита по зеленашким каматама (са ниским ризиком) а неретко и канал за прање прљавог транзиционог новца. Стога, не гајимо илузију о квалитету и озбиљности нашег банкарског сектора, те сходно томе ни око његове способности да опстану у овим изузетно тешким условима. Са таквим банкарима и владом која нема идеју како „преживети финансијску зиму“ није ни чудо што се тако брзо прешло из фазе губљења поверења банкара, привреде и становништва у Народну банку и владу у фазу отворене нервозе, нетрпељивости, хистеричних реакција па и паничних потеза. То наравно никако није добро, јер кад људи немају поверења у систем, а код нас имају и разлога за то, систем није отпоран на изазове. Стога, иако нас по формалним финансијским параметрима сврставају у „шесту групу“, у земље које ће вероватно претрпети мање штете од других, ми због неповерења у институције и лоших перформанси наше владе и привреде нисмо такви оптимисти. Са једне стране, банкарски сектор се понаша неодговорно попут обичних зеленаша, а са друге, ни институције не дају повода да им се укаже поверење. Проблем је што ми и немамо изграђене институције јер је код нас главну реч воде комесари реформи и корумпирани политичари. Они су, ма колико то било невероватно, и сада затечени овом глобалном кризом која лако може да се заврши потпуним светским економским крахом, јер нити су пратили дешавања у свету нити су желели да слушају „лоше вести“. Као што је Милошевић игнорисао пад берлинског зида и није био свестан промена у свету, тако и садашњи лидери нису били на време свесни пуцања финансијског зида (Wall Street) који због њихове неспособности и корумпираности може да се сурва и на нашу главу.

Ко је онда одговоран за то што Србија потпуно неспремно дочекује финансијски земљотрес? Пре свега они који су водили нашу економију од петог октобра на овамо – Динкић и остали „чланови бенда“ који и сада контролишу домаће токове новца. Они су демонтирали домаће банке да би омогућили улазак страних и тако је Србији трајно угрожена финансијска безбедност (пандан војној или енергетској). Наиме, ни једна држава без свог банкарског сектора, а и без државних и развојних банака не може рачунати не само на развој, већ и на стабилност у кризним временима. Осим тога, радикалном либерализација је довела до поплаве стране робе која је у великој мери потисла тешко ослабљену домаћу производњу. Вештачки одржаван низак курс динара је дестимулисао извоз (па и производњу) а то је било и једино економско достигнуће ове екипе које ће они грчевито бранити и по цену рапидног топљења девизних резерви. Стога, ми улазимо у зону висиког ризика без икакве заштите. Једнострано скидање заштитних царина у овом моменту глобалног финансијског хаоса изгледа нам као цоуп де граце према сопственој привреди али и државној каси. Свака логика стаје пред вратима идеолошких неолиберала који уз то и имају лични материјални интерес да нас све воде корак ближе економском хаосу, беди и незапослености.